

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

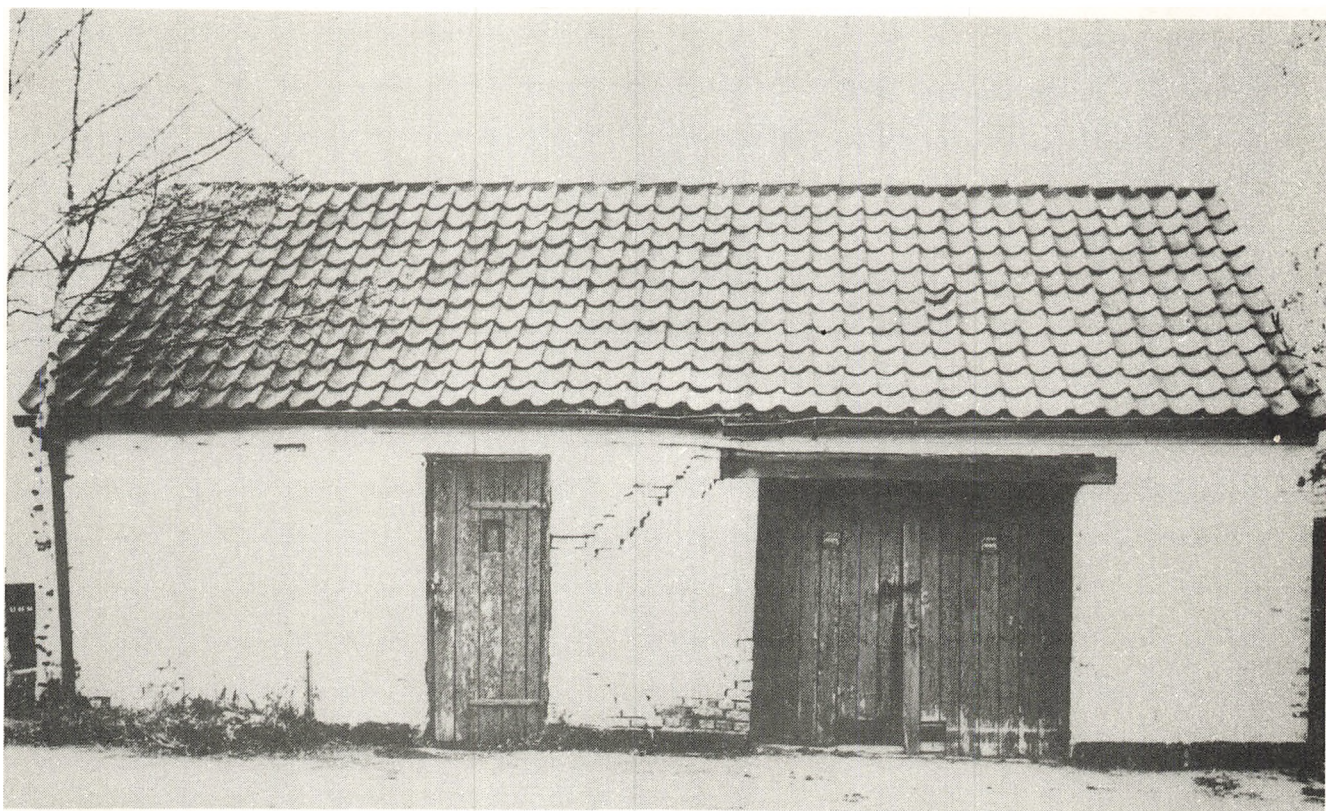
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Lis Jensen

SPRØJTEHUSET

– og brandslukningen i Store Magleby
i håndsprøjternes tid

Amagermuseet 1990

Sprøjtehuset - og brandslukningen i St. Magleby i
håndsprøjternes tid:

Af: Lis Jensen

Udgivet af: Amagermuseet 1990

Fotoarbejde: Dirch Jansen

Tryk: Dragør kommunes Off-set 1990

ISBN-87-980521-4-4

Lis Jensen

SPRØJTEHUSET
– og brandslukningen i Store Magleby
i håndsprøjternes tid

Amagermuseet 1990

Indholdsfortegnelse

Forord.....	2
Indledning.....	5
Sprøjtehusets forgængere.....	6
Sprøjtehuset af 1877.....	9
Brandsprøjterne.....	16
Andet brandmateriel.....	24
Brandsyn.....	31
Brandvæsenets organisering.....	33
Indførelsen af det kommunale brandvæsen.....	39
Brandøvelse/Sprøjtemønstringer.....	43
Ildebrände.....	45
Brandforsikring.....	54
Vægterne.....	58
Kachotten.....	62
Politibetjenten.....	65
Litteratur og kilder.....	66
Stikordsregister.....	68

Forord

Har Sprøjtehuset en historie ?

"Sprøjtehuset har ingen historie" sagde en ældre St. Maglebybeboer kategorisk en dag han var på besøg på Amagermuseet for at fortælle om huset og dets brug. På spørgsmålet hvad han da mente, at historie var, svarede han, det var noget med halshugninger og den slags.

De efterfølgende sider viser imidlertid efter min mening klart at Sprøjtehuset har en historie, som det absolut har været ulejligheden værd at få samlet og nedskrevet. Selvom den epoke, som er skildret her, ikke ligger så langt tilbage i tiden og stadig er i frisk erindring hos adskillige, så er det alligevel et tidsbillede meget forskelligt fra nutidens, som manes frem.

Sprøjtehuset er overdraget til Amagermuseet

I 1989 fik museet Sprøjtehuset overdraget af Dragør kommune og dermed gik et stort ønske i opfyldelse. I første omgang ønsket om at sikre bygningen, så den ikke skulle lide samme skæbne som de fleste af landets andre sprøjtehus, der er blevet revet ned når de ikke længere var i brug. Med Amagermuseets overtagelse af St. Magleby's sprøjtehus vil bygningen være sikret fremover og et karakteristisk indslag i landsbyens bybillede vil være reddet for eftertiden.

St. Magleby Bevaringsfond støtter restaureringen

At Amagermuseet overhovedet har turdet sige "ja, tak"

til Sprøjtehuset i en tid, hvor alle museets midler går til restaureringen af museets filial, Nordgaard, så skyldes det at St. Magleby Bevaringsfond har bevilget de nødvendige midler til istandsættelse af den brøstfældige bygning.

Undersøgelse af Sprøjtehuset

Forud for restaureringsarbejdet har det været vigtigt at få husets historie belyst så grundigt som muligt samt at få bygningen opmålt og gennemfotograferet. Her har museet atter haft heldet med sig, idet det lykkedes at få cand.mag. i historie Lis Jensen knyttet til museet i et jobtilbud, specielt med det formål at undersøge Sprøjtehuset og brandslukningens historie i St. Magleby.

Udstilling i Sprøjtehuset

Når Sprøjtehuset er færdigrestaureret, vil det i første omgang blive brugt til opmagasinering af museets gamle brandsprøjter, som det kniber med at få plads til i magasinerne.

Men...om nogle år, når arbejdet med at restaurere og indrette Nordgaard er tilendebragt, så kommer turen til Sprøjtehuset. Planerne går ud på at indrette en lille udstilling om Sprøjtehuset og om brandslukningen i landsbyen i rummet bag porten. Her har brandsprøjterne oprindeligt haft deres plads og her vil de igen kunne ses. I Amagermuseets åbningstid vil porten til Sprøjtehuset blive åbnet og lyset tændt, så udstillingen kan ses fra gaden. Genstande og udstilling vil befinde sig bag en kraftig glasvæg, så de er godt beskyttet.

Udstillingen skulle gerne blive et sjovt og spændende indslag i bybilledet i St. Magleby og forhåbentlig vil det give forbipasserende smag for mere, så de lægger vejen ind om Amagermuseet.

Tak

Museet takker alle der har medvirket til, at det første skridt nu er nået på vej til at realisere planerne om et lille "Sprøjtehusmuseum": Dragør kommunalbestyrelse, St. Magleby Bevaringsfond, lokalarkivar Birte Hjorth, der har hjulpet med at grave arkivalisk materiale frem, Kurt Guldborg Larsen, der har trykt denne publikation og hjulpet med meget andet også, samt de lokale beboere, der har bidraget med deres erindringer om Sprøjtehuset, brandene, slukningsarbejdet m.m.. Sidst - men ikke mindst - tak til cand.mag. Lis Jensen, der har stået for undersøgelsen og denne publikation.

Efterlysning!

Lis Jensen har været vidt omkring og har talt med mange under arbejdet med at samle materiale ind. Skulle der alligevel være noget, som ikke er kommet med her - eller findes der i privat eje genstande med tilknytning til Sprøjtehuset - så vil museet meget gerne kontaktes.

På Amagermuseet's vegne

Marianne Therkildsen
Museumsinspektør.

Indledning

Hensigten med denne lille bog er at fortælle historien om det gamle Sprøjtehus i St. Magleby.

Engang var det et nydeligt lille hus, der husede forskellige vitale funktioner. Udover at man her opbevarede byens brandsprøjter og øvrige brandmateriel, har det således været detention - eller om man vil - kachot. Byens vægter har også haft sin gang i huset og på et tidspunkt opbevarede kommunen sine gamle regnskaber i Sprøjtehuset

Skulle historien begrænses til blot at handle om selve huset, ville den kunne overstås på et par sider. Med til at give mere perspektiv er det imidlertid, at der bag murene også gemmer sig en lille fortælling om en tid der ikke ligger så langt tilbage endda - en tid hvor St. Magleby stadig var en landsby med meget tætte sociale relationer - hvor hver især havde sine forpligtelser overfor det fællesskab som alle - trods sociale forskelle og forskellige holdninger - var en del af. Få steder kommer dette forhold så tydeligt og konkret til udtryk som indenfor det lokale brandvæsen, der omfattede alle byens arbejdsdygtige mænd mellem 18 og 60 år.

I løbet af trediveerne begyndte udviklingen så småt at løbe fra det gamle hus - og efter det ikke længere blev brugt til sit rette formål - har tidens tand givet det en ublid medfart. Idag kan man derfor glæde sig over, at det ikke forlængst er gået helt til således som det desværre er tilfældet med sprøjtehuse i de omliggende landsbyer. Tømmerups sprøjtehus lå således ved gadekæret på Høgsbrovej, Ullerups ved gården Dortheasminde, medens Dragørs måtte vige pladsen, da skolen på Vestgrønningen blev bygget.

Sprøjtehusets forgængere

Efter den store brand i 1821 købte sognefogeden G.J. Bacher på vegne af byen en brandtomt, der lå overfor gadekæret. Her blev der opført et nyt jordemoderhus som - ifølge brandtaksationen fra 1823 - blev indrettet til at huse både jordemoderen og byens sprøjter. Der findes bevaret en regning fra smeden Christian Theisen Schmidt til brandfoged Jacob Chrillesen Bacher, dateret 6. maj 1839, hvoraf det fremgår, at der på dette tidspunkt var blevet bestilt en ny nøgle til "Sproite Huus Døren" så da må det stadig have ligget der.

Få år senere i 1844, blev jordemoderhuset imidlertid opdelt i små lejligheder og sprøjterne flyttet ned til fattighuset i Kinkelgade, der samme år var blevet udvidet betragteligt.

1839		Regning til Brand Fogden Jacob Chrillesen Bacher for pøndigt Smedearbejde		Debet	
				18	10
April	27	1 nøgle jængelyst i Gaffel i fløst 2 bolter	2	.	.
		2 Jern i Gaffel for bedrak til 2 Sproites	.	2	.
		1 nøgle til Sproite jerns Døren	.	2	.
				2.10	10
Summa beløb 6 Maj 1839				2.10	10
				C. Schmidt	

Det er aldrig sjovt at miste en nøgle, men især ikke til en "brandstation".

(Dragør Lok. hist. ark.)

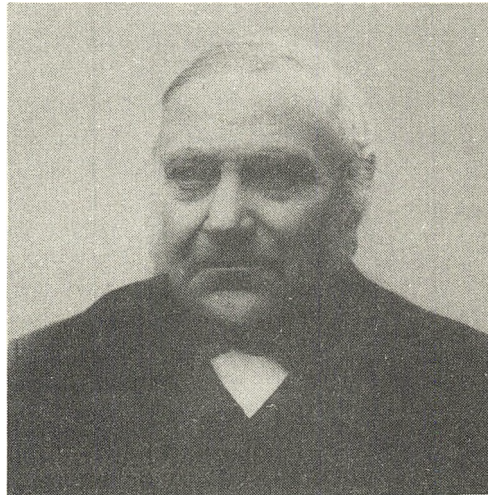
Sprøjtehuset af 1877

Den 14. marts 1877 besluttede sognerådet at lade opføre et helt nyt, selvstændigt Sprøjtehus og man nedsatte et udvalg, der skulle tage sig af det praktiske. Det kom til at bestå af M. Rasmussen, J.C. Wibrandt og J. Isbrandtsen. Disse mænd tog kontakt til "Bestyrelsen for Hartkornsejerne" og forespurgte om de ville være interesserede i at stille en del af laugets fællesareal, nemlig Gadegrunden på Hovedgaden, til rådighed for byggeriet.

Den institution som omtales "Bestyrelsen for Hartkornsejerne" er i realiteten bylaugets ledelse og repræsenterede alle dem der ejede jord eller ejendomme i byen.

I begyndelsen af april gav bestyrelsen velvilligt tilsagn og arbejdet blev udbudt. Der indkom dog kun et enkelt tilbud fra den lokale tømrer Frederik

*Frederik Ferdinand Madsen kom, som ganske ung, til St. Magleby. Han befandt sig vel og var i mange år vært for den selskabelige forening Vennekredsen. Til trods for flere ansøgninger fik han aldrig bevilling til krohold.
(Dragør Lok. hist. ark.)*

Ferdinand Madsen, som tilbød at bygge huset for 1190 kr.

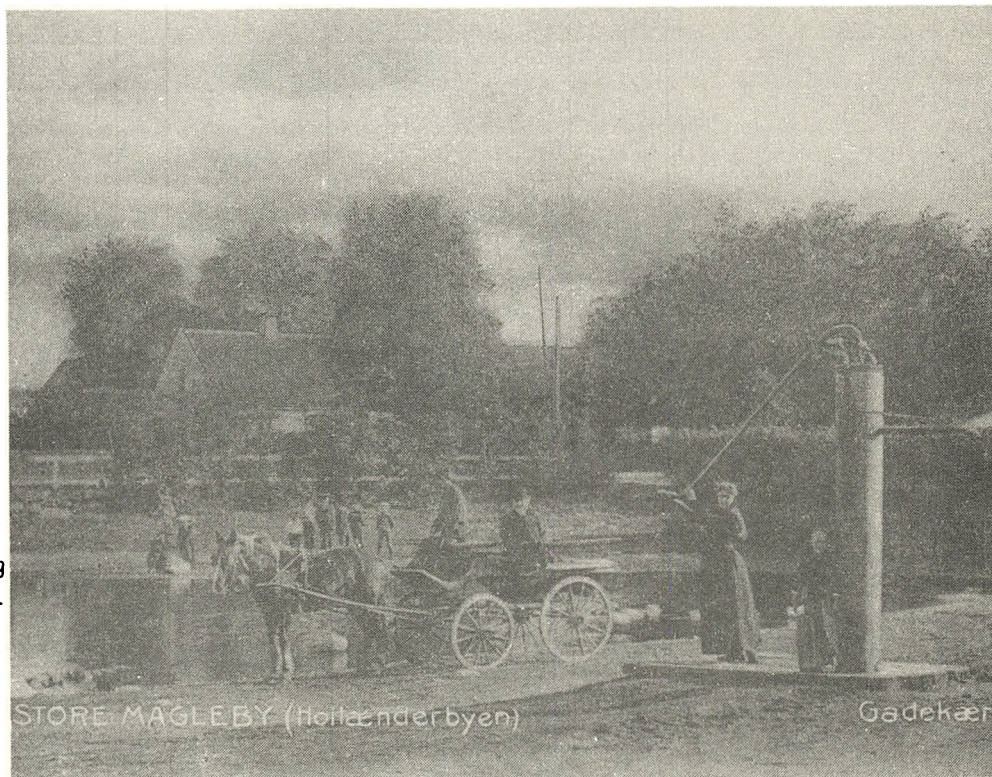
Det lille Sprøjtehus som blev opført var på ca. 20 m². Desværre ved vi ikke helt hvordan det har set ud, da det ikke fra første færd blev forsikret, ligesom der heller ikke eksisterer fotografier eller tegninger fra denne periode. Det forekommer dog sandsynligt, at det har fremstået i rå gule sten med brunt træværk, mens taget har været et rødt teglhængt vinkeltag.

P.E. Winstrup har i sin lille bog fra 1858 "Kunsten at slukke Ildebrande" beskrevet det ideelle Sprøjtehus på følgende måde:

"Som en særegen Ting maa omtales Sprøjtehuset eller det sted hvor Sprøjte og Brandredskaber opbevares. Samme må have fri Ind og Udfart og være beliggende paa et Sted som hverken er Afsides eller saaledes blandet med andre Bygninger at en Ild i disse skulle forhindre at faae Sprøjten ud. For Porten maa være godt Afløb for Vandet at intet skal blive staaende foran samme og i Frostvejr fryse den fast, af samme Aarsag maa Tagdryp heller ikke findes over Porten, at der ikke skal samle sig Vand og Iis i Tøvejrstiden, helst bør Porten være anbragt i Husets Gavl. Taget bør være teglhængt og Huset indvendigt forsynet med et tætloiet Bræddeloft, Gulvet lægges ud med Planker eller Muursten og gives lidt Fald mod Porten, saa det hele kan holdes reent og tørt. Det er ligeledes godt at hvidte det

! hele indvendigt at det kan være lyst at ingen Ting kan skjule sig i Krogene saa den ikke med lethed kan findes"

Winstrup var lidt af en kapacitet indenfor brandvæsen. Ikke alene var han cand. polyt., men også medindehaver af firmaet Lund og Gamst, der byggede brandsprøjter, og endelig ansat ved Amagerports Sprøjte.

4)

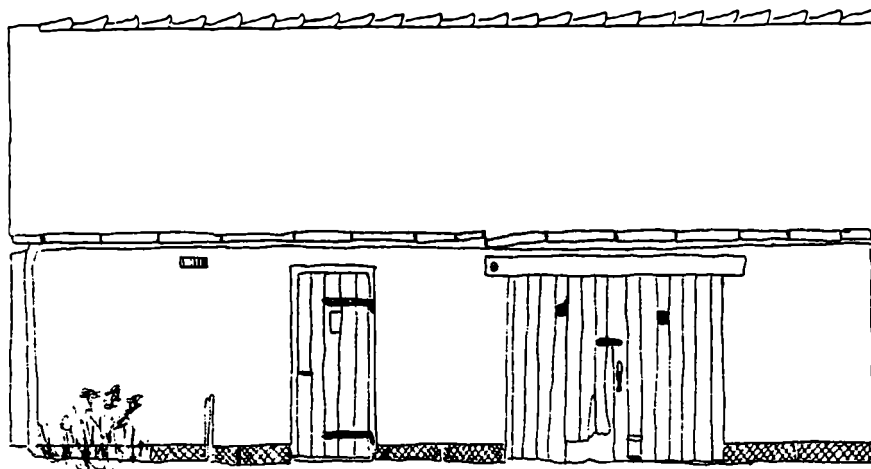
Gadekæret på Hovedgaden før det blev oprenset og stensat. Der er ikke noget at sige til, at det indimellem kunne knibe med at skaffe vand nok til brandtønderne. Læg mærke til den store nye post t.h.:

(Amagermuseet)

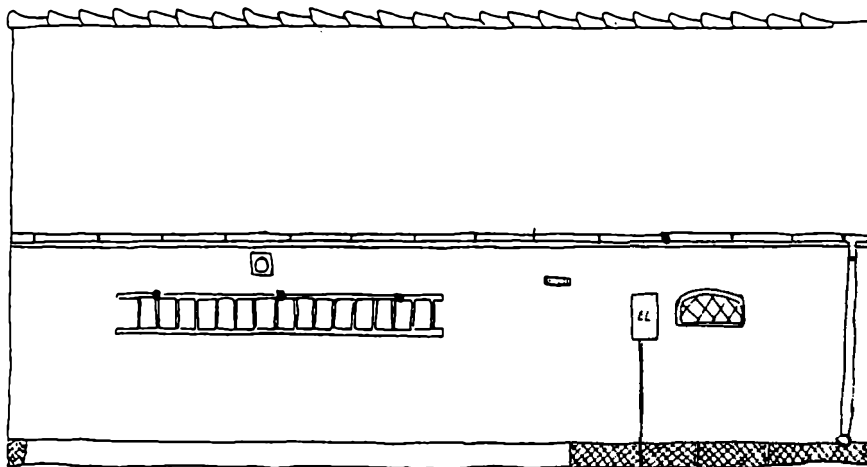
Hvorvidt der fra begyndelsen har været vand til brug for brandvæsenet ved selve Sprøjtehuset vides ikke rigtig. Af referaterne fra sognerådets møder ses det, at der ihvertfald i 1888 har været en post på stedet. Men den har åbenbart ikke virket særlig godt, for på sognerådsmødet den 7. juni skrives der i referatet: "Man vedtog at lade Brandposten ved Sprøjtehuset efterse, begrundet paa at den ikke ville give Vand". Om der har været vrøvl med den tidligere brønd skal ikke kunne siges, men på brandfogedens foranledning blev der ihvertfald i 1887 lavet ny en brønd helt nede ved gadekæret. Kommunen fik i dette tilfælde det lokale "Aktieselskabet for Landbrugsredskaber" til at udrede halvdelen af udgifterne, mod naturligvis at have lige ret til at benytte den.

At Sprøjtehuset ikke fra begyndelsen har været særlig stort er der meget der taler for, da man allerede i 1889 påtænkte at udvide det. I sognerådet var der overvejelser omkring, hvorledes man skulle klare dette problem, for med den planlagte udvidelse kom bygningen efter bestemmelserne i Brandpolitiloven, nemlig 2 alen for tæt på nærmeste stråttækte gård - Hellers Gård. Der blev indgivet en ansøgning til

Målestoksforhold 1:75

Ikke så mange har tænkt på Sprøjtehuset som genstand for indgående undersøgelser af dets historie. I "gamle dage" legede børnene på gruspladsen foran huset. Den store port var også fin som fodboldmål, og man kunne gemme sig i klatretræerne, der omgav huset.

amtet gennem birket og den 6. december 1889 kom dispensationen.

Den nye tilbygning, der blev lagt opad husets sydgavl, fik egen indgang og kom til at rumme en lille forstue; idag ville vi vel nærmest kalde det en entre, samt detentionslokaler og et arkivrum. Sidstnævnte var der dog kun adgang til fra det gamle sprøjterum gennem en tyk jærndør. Med den nye tilbygning kom Sprøjtehuset op på ialt 42 m².

Med denne udvidelse fik man samlet flere "offentlige" funktioner under samme tag. Her stod brandsprøjterne forsvarligt bag lås og slå, her opbevarede man også kommunens gamle regnskaber og vægteren kunne sidde og sunde sig lidt mellem sine natlige runder. Sidst - men ikke mindst - kunne landbetjenten opbevare urolige elementer enten til de havde sovet rusen ud, hvad der nok var det almindeligste, eller i mere alvorlige tilfælde indtil han kunne få rekvireret et "salatfad" fra Tings- og Arresthuset på Blegdamsvej i København.

Heller ikke i 1892 var privatiseringstanken helt fremmed for kommunalpolitikere. Således vedtog sognerådet at udleje eneretten til - i en periode på 15 år - at opslå annoncer på Sprøjtehuset ud til Hr. H.H. Holstein fra København. Han havde adresse eller kontor i Nyhavn 5, og skulle betale 1 kr. om året for hver annonce, der blev opklæbet på huset.

Desværre findes der heller ikke billeder fra perioden, hvor huset fungerede som plakatsøjle. Andre steder i landet har det ellers været almindeligt at Sprøjtehuset blev brugt som informations- og opslags-

tavle mellem myndigheder og borgere. Sådan har det i al fald været i Gentofte kommune og ligeså i Tune ved Roskilde.

Efter udvidelsen af huset i 1889/90 skete der ikke nogen nævneværdige ændringer i mange år. Kun sjældent hører man noget til Sprøjtehuset, men i en brandtaksationsforretning der blev foretaget i 1909 for naboen Anette Heller, Hovedgaden 16, nævnes det alligevel. Heri omtales det som tilhørende St. Magleby kommune, af grundmur med tegltag og endelig at det var uforsikret.

Forsikret blev det til gengæld for første gang 3. maj 1918, hvor man kan finde følgende beskrivelse i vurderingsprotokollen: Længde 8,80 m, Dybde 4,75 m, Højde 2,5 m. Ydermure af 1-stens Grundmur, Tegl, 42 m². Disse grundmål gælder stadig. Angående den indvendige indretning står der skrevet med håndskrift:

"Indrettet til henstilling af Kommunens Sproiter med de tilhørende Brandredskaber en etrest (sandsynligvis arrest stavet forkert, forf.) med en Forstue og et Brandfrit Arkiv til opbevaring af Byens gamle Regnskaber m.m."

Sprøjtehuset blev ved denne lejlighed vurderet til 2700 kr.

Blandt de personer fra St. Magleby, som kan huske huset fra deres barndom og ungdom i 1920'erne og 1930'erne hersker der enighed om, at det dengang var gulkalket med grønt træværk og rødt tegltag. De forskellige udsagn understøttes af farverester som stadig kan ses i pudset især på husets bagside, hvor det har været mere beskyttet mod vind og vejr. Hvornår huset første gang er blevet pudset op, vides ikke med sikkerhed, men eftersom det ikke nævnes i forsikringsprotokollen kunne noget tyde på at dette måtte være sket engang i 1920'erne.

I 1928 var den igen gal med posten ved Sprøjtehuset og på et sognerådsmøde den 23. januar besluttede man at lade den undersøge og istandsætte, så den i tilfælde af brand kunne bruges af brandvæsenet. Noget kunne imidlertid tyde på at emnet blev genstand for yderligere diskussion, for i brandfogeden H. C. Svendsens optegnelser senere på året finder man en meddelelse om, at den gamle post er blevet taget op, og at der til brug for brandvæsenet i stedet er blevet installeret en elektrisk drevet pumpe inde i selve Sprøjtehuset.

I løbet af efteråret 1932 begyndte man på sognerådsmøderne at tale om en oprensning af gadekæret på Hovedgaden, hvilket blev iværksat i juni måned det følgende år. Med dette arbejde blev der skabt en forbindelse mellem pumpen i Sprøjtehuset og vandstanden i kæret. Det skulle nu være muligt at opretholde vandstanden sommeren igennem, så det altid kunne fungere som branddam. Ved samme lejlighed blev det stensat og fik kanterne rettet af, således at det kom til at fremstå firkantet og regelmæssigt.

Endvidere blev der på nordsiden af gadekæret boret en ny brønd til erstatning for den fra 1887 og man anlagde en vej ned til denne, som kom til at forbinde Hovedgaden og Kinkelgade. Poul Rasmussen fortæller at man i forbindelse med disse anlægsarbejder også plantede piletræerne, der nu ser ud som var de meget ældre.

I 1943 blev der igen bygget om i Sprøjtehuset. Af forsikringsprotokollen fra den 22. nov. dette år fremgik det, at man inde i selve huset havde gravet ned og isoleret til en frostfri kælder. I denne blev der installeret en ny pumpe med elektromotor samt en trykluftholder. Fra kælderen udgik vandrør, som mandede ud på sydgavlen. På grund af disse nye installationer blev det nødvendigt at fuge sydgavlen op, og da man var igang fik også nordgavlen en tur. Der blev endvidere indlagt elektrisk lys. Sprøjtehuset blev nu også brugt til redskabsrum, medens dets tidligere funktion som detention og kommunearkiv hørte fortiden til.

Efter krigen blev Sprøjtehuset stadig brugt som mødested ved brandøvelser. De gamle sprøjter var da forlængst flyttet og husets navn den eneste reminiscens af dets tidligere rolle. Den gule farve faldede efterhånden således at det nu fremstod gråhvidt - kun træværket holdt stadig farven.

På et tidspunkt blev bygningen forsynet med et nyt tag af bølgeeternit, men efterhånden blev det så grimt, at man fra kommunens side i 1977 betænkte med et nyt af teglsten. Teglene havde man fået til overs ved renoveringen af St. Maglebygård i Møllegade. Ellers fungerede huset blot som kommunalt redskabsskur samt som oplag for renovationssække.

Brandsprøjterne

Det vigtigste brandmateriel, som i sensommeren 1877 blev overflyttet til det nye Sprøjtehus, var naturligvis byens brandsprøjter, der fik deres faste plads bag den store port i husets nordlige ende.

I Brandpolitiloven var der den klausul, at de enkelte sogneforstanderæverfor amtmanden skulle redegøre for hvilke brandredskaber, de rådede over. Amtet havde beføjelse til at underkende det lokale brandberedskab, dersom man ikke fandt det forsvarligt. I dette regi foreligger en korrespondance fra 1863, hvor amtet gentagne gange rykkede for et svar på, hvorfor der ikke blev anskaffet to nye "landsprøjter", som man fra amtets side skønnede nødvendige.

Årsagen har sandsynligvis været, at sogneforstanderskabet har været udmærket tilfreds med materiellet. Ved husets indvielse har man således rådet over flere forskellige typer, hvoraf tre er repræsenteret på Amagermuseet.

Blandt disse er den mindste og sandsynligvis ældste en lille bærbar baljesprøjte, monteret på et bræt. Den består af et ovalt rødmalet kobberkar, som indvendigt er blevet malet hvidt. I dette kar er der monteret et pumpehus med en encylindret pumpe, hvis stempelvandring er 22 cm. Der har kun været én pumpe­stang, hvilket betød, at der ikke kunne være særlig mange mand om at betjene den, så der har været tale om meget hårdt arbejde. Ved ca. 50 pumpe­slag i minuttet, har den kunne forbruge indholdet af en brandtønde, d.v.s. max 80 l. Fra en slangestuds i karrets bund udgår den 8 m. lange håndsyede læder­slange, der i den ene ende er forsynet med en mes­singforskruning.

Da man endvidere ikke har modtaget den
saa Raadets Skrivelse af 4de September sigtende,
betroffende Anstæffelse af Landsprøjer, skulde man
hjemstlig bringe denne Sag i besynderlig forindring.

Rudsraadet forgl. Hjelmskovs Bost, den 24 November 1863.

[Signature]

I perioden fra 1857, og frem til 1868, var der vanskeligheder med at titulere byens styre korrekt. Det kaldes i flæng -Byforstanderskab, Sogneforstanderskab og Byraad. Først i 1868 kaldes det Sogneraad.

Måske er det sådanne tituleringsproblemer, der har været medvirkende til at man ikke rigtig kunne tage sig sammen til at opfylde amtets krav om at anskaffe to nye "Landsprøjer". - eller også havde man ikke tid! (Dragør Lok. hist. ark.)

Hil
Høresmagtlig Sammenkomst

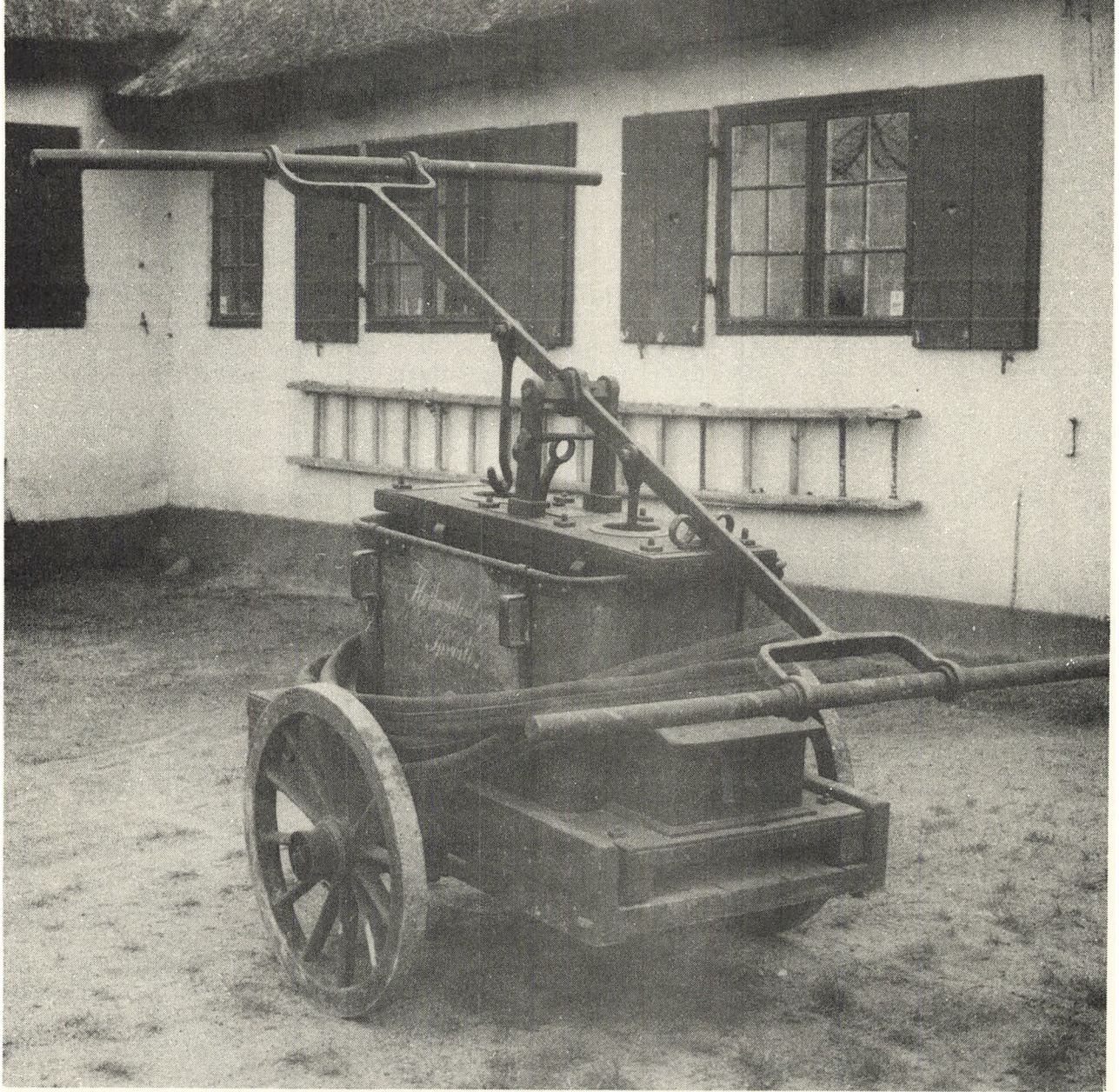
Dirch Jansen selv ses
som nr.to fra venstre.
Flittige museumsgæster
vil givetvis nikke gen-
kendende til flere af
genstandene på foto-
grafiet.
(Amagermuseet)

På sprøjtekarret står der malet med flot svungne hvide bogstaver: HOLLÆNDERBYENS SPRØITE 1849. Under denne bemaling, der er blevet frisket op adskillige gange, kan der skimtes en tidligere bemaling. Med sorte bogstaver står der KIØBENHAVN og derefter et årstal, hvis to første tal er forsvundet, medens de to sidste sikkert er 30. Man kan således slutte at den gamle baljesprøjte - før den kom til St. Magleby - har haft en fortid indenfor Københavns Brandvæsen. Sprøjten og læderslangen har været museumsgenstande allerede ved museets start i 1922. På et fotografi taget på "Hollandsmindes" gårdsplads - i forbindelse med flytningen af Dirch Jansens samling til Museumsgården - kan de tydelig ses. Her kan en passant indskydes, at "forløberen" for Amagermuseet - eller om man vil - den oprindelige kerne i museets samling - var gårdejer Dirch Jansens samling, som frem til 1922 blev udstillet i hans private hjem på Hollandsminde.

Imidlertid figurerer hverken sprøjte eller slange i den taksation, der blev foretaget af Dirch Jansens samling i 1913 - så på et tidspunkt mellem disse to årstal må den være indgået i samlingen.

Museets anden sprøjte - kabinetssprøjten - er fremstillet hos firmaet C:W:Meyer i KIOBENHAVN og den har været i funktion helt frem til begyndelsen af 1930'erne. Under transporten til brandstedet stod den fast på en tohjulet vogn, af samme type som en kanonlavet, men den måtte afmonteres når den skulle bruges. Selve denne sprøjtype var oprindelig fransk. Deraf navnet, som hentyder til at man kunne bringe den rundt fra værelse til værelse.

Amagermuseets Kabinetsprøjte med Nordgaards brandstige i baggrunden. (Foto: D.J.)

Kabinetssprøjten bestod, som baljesprøjten, af et kobberkar med indbygget pumpehus; men til forskel fra denne var den forsynet med to stempler samt pumpehåndtag i hver side. Den har således med lethed kunnet betjenes af 6 til 8 mand. Med 50 pumpe­slag i hver side pr. minut - og konstant og rigelig vandtilførsel - har den haft en kapacitet på to til tre tønder i minuttet. I den ene side var karret forsynet med en tilløbsstuds, så man har kunnet forbinde flere sprøjter af denne type med den som sprøjtemesteren bekæmpede ilden med. Fordelen ved dette kunne være, at pumpemandskabet kunne arbejde konstant og uafhængigt af vandtilførslen. Imidlertid er slangen til en kabinetssprøjte kun en tilløbsslange, så man måtte sørge for at de sprøjter, der leverede vandet, stod lidt højere for at det kunne løbe til. I P. J. Winstrups bog kaldes denne indbyrdes forbindelse: "At ligge som Anbringer for Sprøjten".

Selve karret eller bakken, som den også kaldes, er udvendig malet rød og på dets ene side står der med hvide bogstaver HOLLÆNDERBYENS SPRØITE. Under dette kan man skimte en tidligere sort skrift samt årstallet 1843.

Når der opstod brand i nærheden af Sprøjtehuset, kunne mandskabet hurtigt føre den til stedet ved at trække den afsted, idet sprøjte og vogn er i meget fin balance. Lå brandstedet derimod længere væk, har man ved hjælp af løftestængerne hurtigt kunnet få den bugseret op på en hestetrukket vogn.

Brandvæsenet har rådet over to sprøjter af denne type. Den anden er dog på et tidspunkt i 1930'erne blevet skænket til Falckmuseet, som dengang havde til huse på Amager - idag ligger det i Billund.

Tidstrømsprøjten fik første-præmie på Den store Nordiske Udstilling i København 1888. Præsto Brandværnsmuseum har en model magen til Amagermuseets, og den blev i 1891 erhvervet for den svinkende sum af - 940 kr. - så var den til gengæld også forsynet med alskens moderne udstyr. (Foto: D. J.)

Museets tredje brandsprøjte - den store hestetrukne - blev først anskaffet i løbet af 1880'erne. Til forskel fra de ældre brandsprøjter var sprøjten indbygget i selve den firhjulede fjedervogn. Både vogn og sprøjte var fremstillet på F.O.T. Tidstrøms Sprøitefabrik, som havde adresse i Korsgade 15 på Nørrebro i København.

Den fik fra sin ankomst ligeledes fast plads i Sprøjtehuset, og når der var ildebrand blev den straks forspændt et tospand af byens hurtigste heste. De hed i folkemunde aldrig andet end "Sprøjtehestene". I 1920'erne var det to smukke sorte heste der tilhørte gårdejer Edvard Svendsen på Mindegården, lige overfor Sprøjtehuset.

Tidstrømsprøjten var sort og rødmalet med hvide, elegante stafferinger og to flotte lygter. På agestolen var der plads til to personer. Når sprøjten ankom til brandstedet måtte man spænde det løse vandkar af for at det 10-12 mand store pumpemandskab kunne komme i aktion. Pumpen var forsynet med to cylindre, men det var muligt at afbryde den ene, hvis man var i den uheldige situation at der ikke var vand nok til at få en kraftig stråle ud af strålerøret. Endvidere var den til forskel fra de ældre sprøjter forsynet med en meget kraftig sugeslange. Og selvom materialet stadig var læder, var den blevet omvundet med metaltråd så den ikke kunne klappe sammen. Denne slangetype, som var nittet sammen med kobbernitte, var en amerikansk opfindelse. Kobbernitningen var tættere end syningerne. Sugeslangen gik ned i vandkarret, som derfor til stadighed måtte fyldes. Bedre var det hvis brandstedet lå så tæt ved et gadekær eller branddam, at sugeslangen kunne trække vandet derfra.

Man skal langt frem i tiden før brandvæsenet i St. Magleby blev rigtig motoriseret. Til en begyndelse lånte man i 1939 en bærbar motorsprøjte af Statens Civile Luftværn, som blev opbevaret på kommunkontoret på Hovedgaden. Samtidig blev der indgået en samarbejdsaftale med Tårnby kommunale brandvæsen der skulle rykke ud med deres automobilsprøjte.

Efter krigen afleverede man den bærbare motorsprøjte og fik i stedet en påhængssprøjte af den type som brandfolk kalder en "Hund". Den første af disse havde end ikke gummihjul og larmede voldsomt, når den blev trukket rundt efter den lokale vognmand Dirch Weichels lastbil. Sidenhen fik man en "luxusmodel" med gummihjul, men man skal helt frem til 1962, før St. Magleby brandvæsen fik sin første rigtige brandbil. Dette år blev der nemlig anskaffet en Landrover der blev monteret med en frontpumpe og fik betegnelsen M1.

Andet brandmateriel

Ved siden af sprøjterne bestod ældre tiders brandmateriel primært af brandspande, brandhager, brandtønder og stiger. Disse var også at finde i selve Sprøjtehuset men hvad vigtigere var, skulle det som lovpligtigt udstyr forefindes på enhver ejendom.

I forbindelse med oprettelsen af "Den almindelige Brandforsikring for Landbygninger af 29. Februar 1792", blev der samtidig udstedt en kongelig forordning, der påbød ejerne af gårde og huse som blev forsikret at anskaffe brandhager, stiger, læderspande og vandtønder.

Det var dog ikke før Brandpolitiloven af 1861 at der i St. Magleby, som i det øvrige land, blev fastlagt helt klare retningslinier for det brandmateriel, som de enkelte ejendomme skulle være forsynet med alt afhængig af brandtaksationsværdien.

Redskaberne skulle være mærkede med initialerne på ejeren og stedets matrikelnummer, og de skulle til enhver tid forevises på forlangende af brandfogeden. Stiger og brandhager skulle anbringes udenpå ejendommen, så man let kunne komme til dem. Derfor var det ikke nødvendigt for det mandskab, der skulle betjene sprøjterne at medbringe så meget udstyr, det mødte de mange vandkørere op med.

I paragraf 36 omtales dette som følger:

Foruden de Brandredskaber som iflg. paragraf 28 skulle bekostes af Kommunen eller Kredsen, har Eieren af hvert enkelt Sted paa Landet at anskaffe og enten selv eller ved Brugeren at vedligeholde nedenstaaende Brandredskaber:

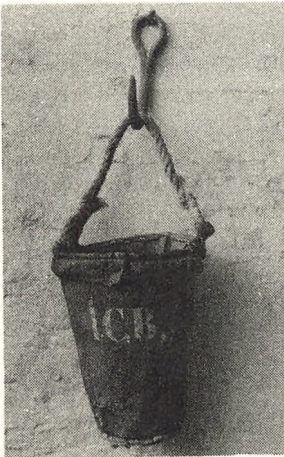
a) Ved et Sted hvis Taksationsværdi er over 20.000 Rd.: 1 stor Brandstige, 1 mindre ditto, 2 store Brandhager og 8 spande.

b) Ved et sted hvis Taksationsværdi er over 5.000 Rd.: 1 Stige, 2 Brandhager og 4 Spande.

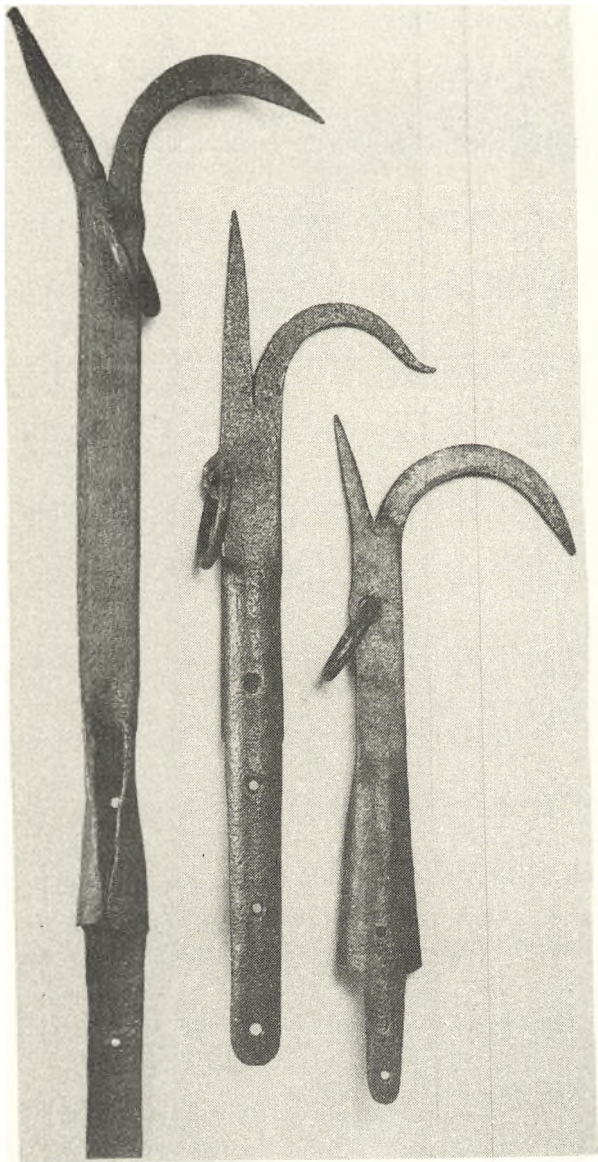
c) Ved et sted hvis Taksationsværdi er over 500 Rd.: 1 Stige en Brandhage og 2 Spande.

d) Ved et sted hvis Taksationsværdi er mindre end 500, men over 200 Rd.: 1 Brandhage og 1 Spand.

Brandspandene var fra gammel tid almindeligvis af læder. De blev syet i to stykker og var ca. 30 cm høje og koniske i formen. Foroven var de forstærket med et hampetov og forsynet med en hank, ligeledes af tovværk. Grunden til at man valgte læder frem for andre materialer var dels at de var forholdsvis lette, dels at de ikke rustede og sidst men ikke mindst kom der ikke buler i dem. Indvendig blev spandene tjæret for bedre at kunne holde vand og udenpå var de rødmaledede og skulle ifølge loven, ligesom det øvrige materiel, være forsynet med ejerens initialer og stedets matrikelnummer. Brandspandene var udbredt længe før man fik brandsprøjterne. Før den tid var den eneste måde at bekæmpe en brand på, nemlig at lade spandene vandre fra hånd til hånd gennem en menneskekæde, der strakte sig fra vandforsyningskilden til brandstedet. Efter fremkomsten af brandsprøjterne blev spandene kun brugt på denne måde, hvis omstændighederne var så uheldige, at man ikke kunne komme til med det "moderne" udstyr. Almindeligvis blev de brugt til at efterfylde brandtønderne.

Brandspand i læder, dette fine eksemplar er ca. 30 cm i højden. (Foto: D. J.)

En brandhage består af et meget langt træskaft, nogle gange op til 5-6 m, hvorpå der med en dølle er påsat en jernhage bestående af en spids nakke og en krum krog. Under krogen har der været anbragt en jernring. De største af disse brandhager har været brugt til nedrivning af stråtagene for at undgå, at ilden bredte sig yderligere - eller at det brændende tag faldt ned og derved spærrede for vinduer og døre.

For selv at kunne være i behørig afstand når taget faldt, trak man et meget langt, kraftigt tov (eller en kæde) igennem brandhagens ring, før krogen blev hakkert ind i taget og man trak til.

De mindre typer brandhager uden ring er blevet brugt til at redde forskellige ting ud af de brændende huse.
(Foto: D. J.)

Hollænderbyens bomærke pryder denne meget kraftige, 74 cm lange brandhage. Den er så stor, at der må have været mindst to om at betjene den. Et sjovt træk er det, at smeden har udformet ringen som et godt bærehåndtag.

I Amagermuseets samling af brandhager findes også en særlig stor og kraftig model, hvis skaft er præget med St. Magleby's bomærke. Den har altså hørt til blandt byens brandredskaber, og må have været at finde i Sprøjtehuset.

Brandtønderne, som vandet til sprøjterne blev transporteret til brandstedet i, var også obligatoriske på gårdene. Det mest almindelige var at have to tønder og der var ganske faste regler for, hvordan de skulle se ud.

Det flotteste og yngste eksemplar på Amagermuseet stammer fra Hollændergården på Hovedgaden. Denne blev ifølge Jan Dirchsen, som har skænket den, så sent som engang sidst i 1920'erne, fremstillet hos en bødker i Sundby. Imidlertid er tønden ikke forskellig fra de ældre modeller. Den er 65 cm høj mens diameteren i top og bund er 39 cm. Desuden er den forsynet med jernhåndtag, fastgjort i det øverste og nederste tøndebånd. Tønderne var rødmaledede og som det øvrige private brandmateriel forsynet med initialer og matrikelnummer. Den eneste åbning er et spunshul, som findes midt på tønden. Gennem dette, som kunne lukkes med en træprop med jernkæde, fyldte man tønden, der i fyldt tilstand rummer ca. 80 l.

Ved ankomsten til brandstedet kunne to mand tage fat i hver sit håndtag og løfte tønden ned på en slags sleske, slå proppen af og lade indholdet fosse ned i sprøjtekarret.

Sammen med tønderne hørte også en stor tragt samt en lettebøtte. Sidstnævnte var en zinkspand monteret på et meget langt skaft. Den blev brugt når tønderne igen skulle fyldes fra f.eks. et gadekær.

Naturligvis måtte brandredskaberne til stadighed holdes vedlige, hvilket gjaldt både sognets og de privates.

Således er der fra året 1839 bevaret en regning over hvad brandredskaberne har kostet i årets løb. Den er skrevet af brandfogeden Jacob Chrillesen Bacher og refunderet hos bytjeneren Lars Albertsen. Af regningen fremgår det bl.a. at slangerne til sprøjten er blevet syet om hos skomageren Gert Theisen og at sprøjten er blevet repareret.

Regning over hvad Brandredskaberne har kostet for Aaret 1839. Dobbelt

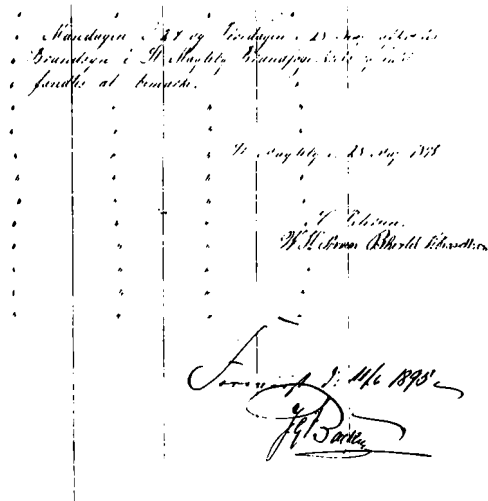
April 24	Prøst Dyvildsen og Sørensen og Sørensen	3	"
	Wolffsmann og Lorenzen	3	"
120	betalt en regning til Sørensen og Sørensen for	2	4
	nu til Dyvildsen		"
	med gearst ~~til~~ ud til Sørensen i Tønder og 4 fælden Løvs-		
	drain a 20/ fælden		5
	til min forlæring da jeg var til Sørensen med Sørensen		3
	betalt til Sørensen for Sørensen at ~~for~~ Sørensen		3
	betalt til en Sørensen for den som gik ud Sørensen		3
	betalt til Sørensen for en Sørensen Sørensen		1-8
Oktober 16	Prøst Dyvildsen og Sørensen og Sørensen		
	Wolffsmann og Lorenzen		3

Brandfogedens efterretninger blev siden forevist brandinspektøren, som skulle underskrive protokollerne - så der skulle være orden i tingene. Disse protokoller som er bevaret fra 1888 til 1903 afslører dog, at ikke alle har været lige nidkære i tjenesten. Da Dirch Jansen på Hollandsminde fik dette hverv i 1896 kan man pludselig konstatere, at tingenes tilstand åbenbart langt fra har været tilfredsstillende alle steder. Medens således kun en enkelt havde uorden i sine brandredskaber i 1895 kunne Dirch Jansen året efter finde fejl ikke mindre end 24 steder. Måske har den mere fornøjelige side af sagen til tider taget overhånd, for der findes flere beretninger om, at det kunne være en vældig festlig tjans at komme rundt på gårdene. Alle steder blev brandsynsmændene nemlig beværtet med en lille en til næsen og dagen sluttede som regel med en god middag hjemme hos brandfogeden.

J.G. Bacher, som har underskrevet brandbogen, var brandinspektør frem til 1902. Når han forlod sognet - for at deltage i Brandinspektørforeningens møder rundt omkring i landet - var det med et lille "rejseselegat" på lommen, som sognerådet havde bevilget.

(Dragør Lok. hist. ark.)

Brandvæsenets organisering

I St. Magleby omfattede brandvæsenet alle byens mænd mellem 18 og 60 år. Der var dog ikke tale om en sidestilling, men en organisering med en klar rangdeling, der tildelte de forskellige personer hver deres funktion i tilfælde af ildebrand.

Allerøverst på kransekagen i dette hierarki finder man amtmanden og politimesteren samt brandinspektøren, som man dog delte med Dragør, Ullerup, Tømmerup og Viberup.

Indenfor den enkelte brandkreds var brandfogeden den øverstbefalende. Fra hollændernes ankomst i det 16. årh. havde dette hverv været knyttet til byens leder - scouten - men efter nedlæggelsen af scoutembedet og oprettelsen af bylauget, blev det op til dette at vælge og indstille en brandfoged til amtets godkendelse. Fra 1857 og fremefter blev det først det der kaldes sogneforstanderskabet og siden sognerådet, der skulle udnævne denne.

Betegnelsen brandfoged findes kun i landkommunerne. Hvervet var borgerligt ombud og kunne således ikke nægtes, med mindre ganske særlige årsager talte herfor. Brandfogeden skulle bestride stillingen i mindst fire år, men kunne - hvis han havde lyst - fortsætte i flere perioder. Imidlertid måtte han ikke, mod sin vilje, udpeges til en ny periode før der var gået ligeså mange år, som han allerede havde fungeret i. Stillingen var ulønnet, men forbundet med en del prestige.

Når alt åndede fred og idyl, skulle han udover at føre tilsyn med brandmateriellet, også være bindeled til brandinspektøren og politimesteren, samt forestå de lokale sprøjtemønstringer.

Under en ildebrand var det brandfogeden, der havde kommandoen, og det var også ham der skulle alarmere sprøjtemandskabet. Af en instruks der i 1838 blev givet ved en udnævnelse af en brandfoged i Dragør, men som har været gældende for alle brandfogeder i Københavns Amt fremgår det, at det var ham som havde ansvaret for at byens brandredskaber blev transporteret til brandstedet. Han bestemte ligeledes hvor sprøjterne skulle placeres etc. Endelig var det ham der skulle idømme mulkter - bøder - hvis nogle af brandmandskabet udviste forsømmelighed.

Til den mere bureaukratiske side af jobbet hørte diverse indberetninger til myndighederne. I brandbøgerne skulle han optegne alle forhold vedrørende brandkredsens vandforsyningsforhold, brandmateriellets beskaffenhed og placering samt navnene på brandmandskabets medlemmer og deres forskellige funktioner. Egentlige forhør efter brandene var det imidlertid politiets opgave at afholde. Han blev sekunderet af en brandfogedassistent, der ligeledes var udnævnt over en fireårig periode og efter samme regler.

Den nærmere lovgivning for brandvæsenets struktur i landkommunerne finder man ligeledes i Brandpolitiloven af 2. marts 1861. I denne blev der for første gang i detaljer fastlagt, hvad der skulle gøres i tilfælde af ildebrand. Pligtbrandvæsenet, som det nu blev kaldt, blev således sat i system med alarmering, slukningsarbejde, nedrivning, brandvagt m.m..

Mandskabet, som brandfogeden og hans assistent kunne disponere over, talte bl.a. følgende: Redningsmandskabet, ordensmandskabet, bevogtningmandskabet og pumpemandskabet.

Dertil kom naturligvis dem der skulle befordre sprøjter og mandskab frem til ulykkesstedet samt udridere og brandbude, der ikke alene skulle alarmere de gårde, der lå længst ude på fælleden, men også om nødvendigt hente assistance fra nabosognene.

Så sent som i 1928 kan man følge denne struktur gennem brandfoged H.C. Svendsens optegnelser, hvor han i brandbogen nævner følgende betegnelser på de deltagende personer:

Sprøjtefører, Straalemester, Ved Vand-aflæsning, Sprøjtemandskab, Formand for Redningsmandskabet, Redningsmænd, Afskrivere, Ordensmænd, Bevogtningsmænd, Brandbud, Ring-er, Udridere, Personer til Befordring af Sprøjte og Mandskab.

Dertil kom alle dem, der "bare" skulle køre vand til sprøjterne.

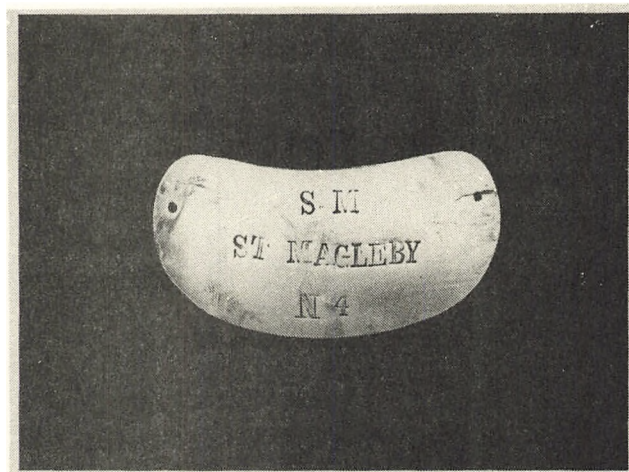
Den eneste betegnelse, som kan behøve nærmere forklaring, er afskriverens. Han havde til opgave at kontrollere at alle de mødepligtige nu også kom til stede.

De brandfolk, som havde særlige beføjelser, skulle ifølge loven på brystet eller rundt om halsen bære et skilt, der angav deres bestilling.

I Brandpolitilovens paragraf 41 stod der:

Brandfogedskilt fra Hollønderbyen. Højde max. 14 cm
bredde max. 13 cm.

Sprøjtemesterskilt, St. Magleby. Højde max. 7,5 cm
bredde 15 cm. (Foto: D. J.)

Enhver der ved Ildebrande betroes nogen særlig Forretning, hvis udførelse kræver Myndighed, forsynes med et iøjenfaldende Mærke på sin Bestilling og nyder saa længe han bærer dette Tegn, den ved Lovgivningen Politiets Betjente tillagte Ukrænkelighed.

Skiltene havde som oftest form af en oval, letbuet messingplade præget med en forkortelse af den funktion man havde. Således står der på et af museets brandskilte , S.M. ST. MAGLEBY, hvilket betød at bæreren var sprøjtemester.

Brandfogeden havde det største og fineste skilt, det var endda forsynet med krone og kongeligt navnetræk og et sådant findes også på Amagermuseet. I den revision af Brandpolitiloven som kom i 1926 gik man bort fra disse fine værdighedstegn og i stedet over til at anvende armbind som tegn på de forskellige funktioner.

Ved siden af den helt lokale organisation, kunne man ved større brande regne med at sprøjter og mandskab fra Dragør, Tømmerup, Maglebylille, Ullerup og Viberup så hurtigt som muligt nåede frem. På samme måde skulle St. Magleby naturligvis yde assistance hvis der opstod brand et af de steder.

Var der tale om særlig vanskelige situationer som man ikke magtede lokalt kunne der endvidere rekvireres hjælp fra Københavns Brandvæsen eller efter 1906 fra Redningskorpset for København og Frederiksberg A/S. Dette korps blev grundlagt af Sophus Falck, men fik først noget senere navn efter ham.

Amagerbladets reportage
fra branden på "Hollands-
minde" d. 18 okt. 1930. Ø-
verst kan man se, hvor-
ledes brandhagerne bruges
til at fjerne gavlen.
Nederst ses det lokale
brandvæsen i aktion.

Lørdag Morgen opstod der Ild i en af Længerne til „Hollands Minde“ i Store Magleby, der ejes af den kendte Amagergaardejer Dirch Jansen. Heldigvis lykkedes det at begrænse Ilden til kun at omfatte Gaardens Længer, saaledes at Stuehuset altsaa blev reddet.

Indførelsen af det kommunale brandvæsen.

De sidste år, hvor pligtbrandvæsenet var i aktion sammen med de gamle sprøjter, var da Hollandsminde brændte i 1930 og Wybrandts gård på Hovedgaden i 1932 gik op i flammer. Begge steder skete store materielle skader, hvilket til dels var betinget af behovet for en bedre organisation af mandskabet.

På denne baggrund sendte politimesteren et brev med følgende ordlyd til sognerådet i St. Magleby:

"Det har stedse staaet mig klart at denne Bestemmelse (pligtbrandvæsenet forf.), der er overgaaet fra den ældre Brandpolitilov, medfører et unødvendigt Tidsspilde og i høj grad generende Opbud af Personer ved Ildebrande. De nævnte Beboere er pligtige til at møde, men kommer ikke alle i Arbejde, og Resultatet er, at mange uden egentlig Gavn giver møde og forlader Brandstedet, uden der er opnaaet andet end økonomisk Tab ved Tidsspilde. For den rette organisation af Brandvæsenet og dettes Arbejde ved Brandstederne er Bestemmelsen i høj Grad generende..."

Fra 1. maj 1932 afskaffedes det gamle pligtbrandvæsen som havde eksisteret i århundreder og i stedet indførtes et lille, fast brandkorps bestående af to brandfogeder og seks brandmænd, der fik et fast, beskedent vederlag samt betaling for udført arbejde.

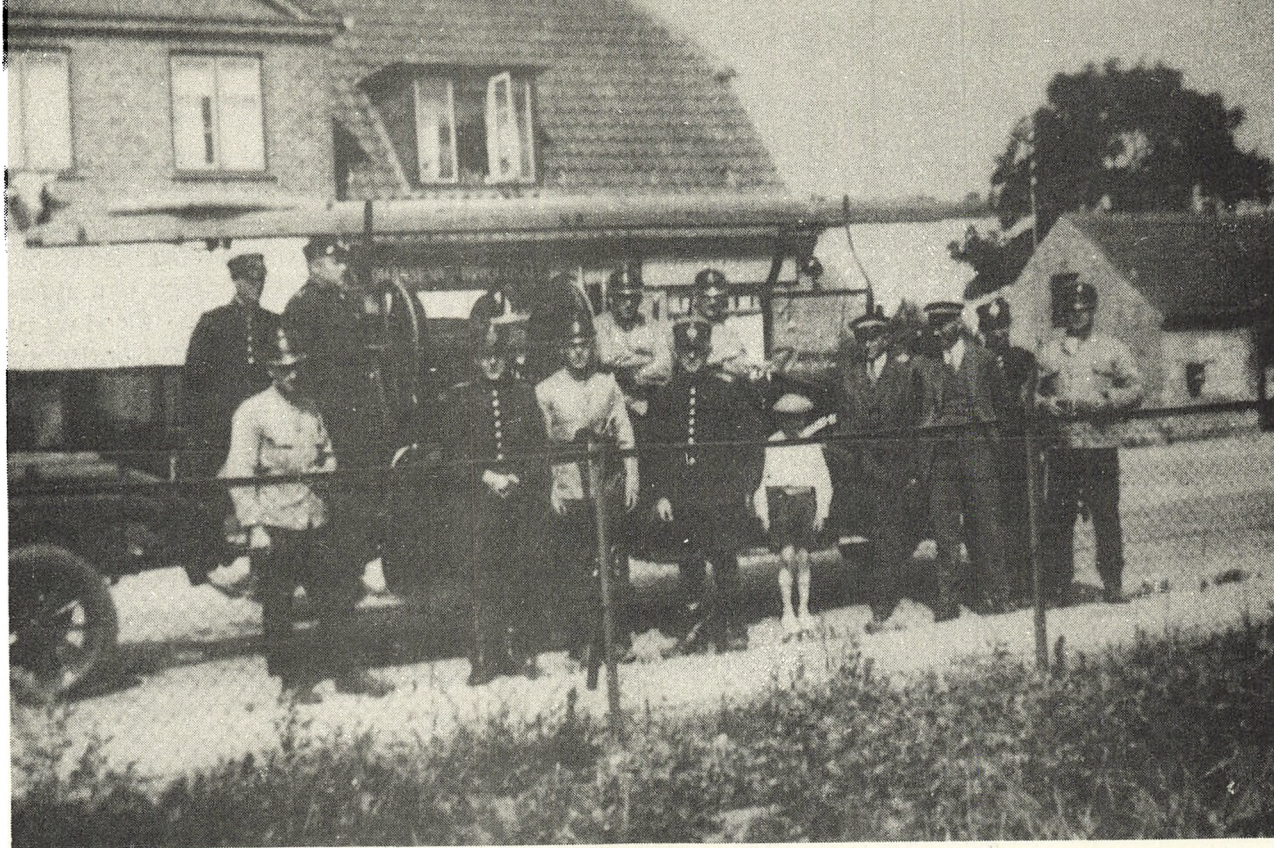
Årsagen til at man foretog dette skridt skal bl.a. ses i lyset af opbruddet i den gamle landsbystruktur, som fandt sted i disse år. Man kunne nu ikke længere

kalkulere med, at alle arbejdsduelige mænd var indenfor rækkevidde og kunne smide alt hvad de havde i hænderne for at tage del i slukningsarbejdet.

Efter et dekret fra Justitsministeriet var St. Magleby brandfogedkreds umiddelbart forinden blevet opdelt i henholdsvis en 1. kreds, byen, og en 2. kreds, fælleden. Den tidligere brandfoged Hans Christian Svendsen, Langhøjgaard, fortsatte som brandfoged for byen, - og fik brandmændene Georg Weichel, Hans Holm og Martin Riber under sig - medens den nye brandfoged for fælleden, Edvard Tønnesen, Længstehøj, fik Peter Niels Jensen, Arnold Nielsen og Valdemar Svendsen på sit hold. Organisatorisk kom korpset til at stå under ordre fra brandinspektør Sigurd Schouenborg, som var fælles for Tårnby, Dragør og St. Magleby.

Fra 1. maj 1932 blev der endvidere indgået en samarbejdsaftale med Falcks Redningskorps i Tårnby, der i tilfælde af brand skulle stille med en automobilsprøjte og mindst 5 mand. St. Maglebys eget materiel blev stadig opbevaret i Sprøjtehuset og bestod af Tidstrømsprøjten og kabinetssprøjterne samt 2 brandsejl, 2 lygter, 3 spande, 3 hakker og 2 økser.

Den 18. oktober 1936 blev H.C. Svendsen afløst af Peter Adriansen som brandfoged for 1. kreds, og i den anledning afholdt man en sprøjtemønstring ved gadekæret. I løbet af trediverne anskaffedes røgmasker, men kun til halvdelen af mandskabet. I 1939 opsagde man samarbejdsaftalen med Falck og i stedet indledtes et samarbejde med det kommunale brandvæsen i Kastrup-Tårnby ligesom Dragør havde haft det siden 1934.

Gruppebillede med Falck og St. Magleby Brandkorps, vel nok taget i anledning af en visit med den moderne automobilsprøjte. Manden med foden på trinbrødtet er brandfoged H.C. Svendsen 1. kreds. Ved siden af står hans kollega Edvard Tønnesen 2. kreds. De menige brandmænd bærer uniform - drejlsjakke og brandhjelm! Yderst th. ses Dirch Weichel og yderst t.v. Georg Weichel. Den lille mørke kasse på sprøjtehuset er en moderne brandalarm. I øvrigt blev brandsirenen afprøvet hver dag kl. 12.00. Den blev aktiveret ved et tryk på en kontakt, der var placeret ud for køkkendøren i Amagermuseets kustodebolig - så mon ikke det har været et kvindejob?

Ved en brand skulle Tårnby brandvæsen straks rykke ud med en automobilsprøjte og om nødvendigt også med en skumsprøjte. Alligevel lånte St. Magleby brandkorps samme år en bærbar motorsprøjte og 210 m. slange af Statens Civile Luftværn. Denne sprøjte blev opbevaret på kommunekontoret på den gamle skole på Hovedgaden. Håndsprøjterne var blevet forældede og blev ikke længere brugt, og Sprøjtehuset tjente nu kun til redskabsrum og til at levere vand til de moderne sprøjter.

Under krigens mørklægning patruljerede brandmændene to og to gennem byen ved nattetide, hvilket dog ikke udelukkede, at vægteren Peter Riber gik sine natlige runder og holdt øje med alt. Oppe i kirketårnet var der blevet oprettet en luftmeldepost bemannet med ganske unge CB'ere (civilberedskab) - i folkemunde kaldet "føl".

Fritz Petersens gård på Kirkevej 9, som St. Magleby kommune erhvervede i 1962, blev den første spæde start på St. Magleby Brandstation. Fra 1. april 1969 fik St. Magleby sin egen brandkommission med borgmester Albert Svendsen som formand og kommuneingeniør Preben Dreijer som brandinspektør.

Brandøvelse/Sprøjtemønstringer

I Brandpolitiloven, både i den oprindelige og i den senere reviderede udgave fra 1926, blev det påbudt at der i hver enkelt brandkreds to gange om året, dog udenfor så- og høsttid, skulle afholdes sprøjtemønstringer.

Formålet med disse øvelser var naturligvis at kontrollere om der var fejl og mangler ved kredsens brandudstyr og om mobiliseringen af mandskabet fungerede tilfredstillende.

Indkaldelsen blev, meget formelt, udsendt pr. postkort til alle, som havde en opgave indenfor brandvæsenet - og der var mødepligt. Dagen blev normalt regnet for en kvart fridag, men alligevel kom den ikke altid lige belejligt. Især ikke for dem, der havde deres daglige arbejde andet steds. Helmuth Lundquist kan huske at hans far, der var ansat på Kastrup Glasværk, ikke kunne tage fri og i stedet måtte betale en mand for at være stedfortræder for sig, når afskriveren råbte op og krydsede af på sin liste.

Sprøjtemønstringen i St. Magleby foregik altid på Hovedgaden ved gadekæret, som ved denne lejlighed blev kaldt branddammen.

Sprøjterne blev trukket ud af deres hi i Sprøjtehuset og man sprøjtede af hjertens lyst. Med slet skjult stolthed beretter Dirch Jansen i sine erindringer, hvor højt og langt sprøjten kunne sende sin vandstråle. En anden noget yngre St. Magleby beboer Bertel Petersen (f. 1896 på Aldershvile), husker hvordan "børnene glædede sig over regnbuens mysterium" midt i dette vandpjaskeri og også byens gamle

mænd, der ikke forsømte noget ved at se til, syntes det var en herlig dag.

Ofte blev sprøjteøvelserne overvaret af brandinspektøren. Frem til nov. 1932 var det Svend Hansen - der drev Østergaard i Tømmerup - som havde dette hverv både her og i nabobyerne. Det fortælles om ham, at han ved disse mønstringer gik rundt med en alvorlig mine under sin guldtrissede kasket og kontrollerede om alt var i orden. Det har det som regel været, da man under disse omstændigheder kunne forberede sig. Tønderne blev lagt i vand så de kunne suge til de blev tætte, og man havde tid til at finde hele sit udstyr frem til dagen oprandt.

Langt værre har det stået til når der pludselig udbrød brand et sted. Da kunne det ske at brandtønderne næsten var ved at falde i staver efter at have været udsat for sol og vind - og at udstyret i øvrigt ikke var i helt perfekt stand. Der findes således adskillige beretninger om hvordan vandet fossede ud af tønderne på vej til brandstedet, så de næsten var tomme når man nåede frem til sprøjterne. Desværre har mange brande i pligtbrandvæsenets tid udviklet sig voldsomt netop af denne årsag.

Ildebrande

Det var alles pligt så hurtigt som muligt at slå alarm hvis man opdagede at det brændte. Om natten, når alle var gået til ro, søgte man at sikre sig mod brand ved at vægteren gik på gaden og holdt øje.

Opdagede han at det brændte et sted, skulle han straks få fat i brandfogeden og ringeren. Kirkeklokkernes hurtige klemten kunne da høres over det meste af byen - i Tømmerup, hvor der ingen klokker var at klemte med, anvendte man i stedet brandhorn, hvis tuden kunne høres over markerne. De yderste gårde på fælleden blev alarmeret gennem udriderne. Det var normalt tre unge gode ryttere med hurtige heste, som blev sendt i hver sin retning. At dette kunne være en lidt halsbrækkende bestilling kan Minna Berg huske. Hendes far, Henry Hoielt, der dækkede området vest for byen, kom efter en brand hjem med en forstuvet fod. Hurtigt skulle der handles, så der var ikke megen tid til at standse op undervejs.

Dette fremgår også klart af Bertel Petersens beretning om en brand han overværede ved Langhøjgård i 1906.

Der blev klimentet med kirkeklokkerne, og der var udridere til de forskellige retninger, og vi vågnede ved at en hest trampede ind i gården og en mandsstemme råbte: "Der er ildebrand". Man tror jo først at det er hos os det brænder, og får hurtigt lukket et vindue op, for at høre nærmere. Det røde brandskær på himlen, bekræfter i høj grad hans ord. Man kan næsten ikke se rytteren derude i mørket, men man genkender stemmen,

da han råber hvor det brænder, og straks efter er han i trav ude af gården, fulgt af lænkehundens rasende gøen.

På alle gårdene fik man nu travlt med at gøre sig klar, fodre hestene, poste vand i tønderne og finde de forskellige redskaber frem. Også denne hektiske atmosfære, der nu indfandt sig, findes fint beskrevet hos Bertel Petersen.

....Så er det bare at finde tændstikkerne og få tændt lampen eller tællelyset, og få noget tøj på og ned ad trappen og fat i flagermusløgten og få tændt den og på med en frakke og et halstørklæde og en kasket, og tværs over gårdspladsen til skærloen og servere en skuffe hakkelse til den hest, der skal spændes for.

Op med ladeporten og frem med enspændervognen, hen ved siden af brønden, tilbage igen efter brandtønderne og tragten, og få anbragt under posten. Tønderne bliver kun postet halvfulde, så bliver de løftet op i vognen, og tragten sat på igen, og resten fyldt på med en spand.....

I mellemtiden havde sprøjtemandskabet straks begivet sig til Sprøjtehuset og kørt de forskellige sprøjter frem. En enkelt gang var der dog problemer med at finde nøglen og nogle raske folk måtte ligefrem sprænge døren til Sprøjtehuset. De to sprøjteheste blev spændt for Tidstrømsprøjten. Var det om natten

blev den forsynet med lygter, ligesom man sørgede for at markere vejen til brandstedet med hornlygter, der kunne vise vej. De sidstnævnte, som man stadig har flere eksemplarer af i Amagermuseets samling, bestod af et lygtehus i jernblik med tre åbninger hvori der var indfattet "vinduer" af horn. Bag lågen var der en lyseholder hvor man kunne placere et lys, hvis skær bag hornpladerne nok var svagt, men dog synligt.

På brandstedet blev sprøjterne kørt i stilling og området afspærret. Hvis ilden allerede havde udviklet sig voldsomt var det så som så, hvad man kunne gøre. I stedet koncentrerede man sig om at sprøjte på de omliggende huse og stråtage for at forhindre, at ilden bredte sig. Samtidig sørgede redningsmandskabet for at få reddet så meget som muligt af indboet samt om muligt at tømme stalde og lader.

De fleste kender nok udtrykket: "En f. i en hornlygte", men her ses den ægte vare. Højde 32 cm.
(Foto: D. J.)

Efterhånden kom der assistance fra de omliggende byer, Tømmerup, Viberup, Ullerup, Maglebylille og Dragør. Stemplerne på sprøjterne gik uafbrudt. Arbejdet ved pumpestængerne har været ret så anstrengende, men man prøvede at glemme udmattelsen ved at synge den enkle sang:

Klip - klap, klip - klap, klip - klap

Vandkørerne holdt i lange rækker bag hver sprøjte og når deres tønder var tømte måtte de tilbage til gadekæret eller posten for igen at fylde tønderne.

Efterhånden som vi når frem til sprøjten, bliver tønderne løftet af to mand, og lagt på tværs over en vandrende, bolden (proppen, forf.) bliver slået af, og vandet løber ned i vandkarret, som sprøjstens sugeslange hænger ned i. Så bliver man "skrevet af" hos protokolføreren i skæret af sprøjstens løgte...

Brandfogeden skulle som nævnt have "det store overblik", hvad der også fremgår af Dirch Jansens erindringer. Han var brandfoged i slutningen af 1890'erne.

....I dette Røre som altid opstaar ved en Brand og især i mørke, foranledigede mig til at foretage en Afspærring, da en Gavl som stod lodret alene, kunne uventet styrte ned og foraarsage Ulykker.

Jeg havde min Opmærksomhed henvendt paa at Afspærringen blev overholdt og Respekteret, men saa ser jeg en Person gaar igennem den posterede Vagt, jeg gik ind tog ham i Kraven og bad ham holde sig udenfor Afspærringen.

Vedkommende rettede et Spørgsmaal om hvem jeg var? og fik til Svar Brandfogeden i St. Magleby, og fik den Anerkendelse af Vedkommende at jeg var paa min Post, jeg er nemlig Birkefuldmægtig ved Amager Birk - der blev et lille Tablau -, men derefter gjensidig Glæde.

Arbejdet ved sprøjten fortsatte til de sidste flammer døde hen, hvorefter man gik igang med nedrivningsarbejdet

...Tilsidst står kun de nøgne gavle tilbage. Men da det er livsfarligt at have dem stående, de kan vælte når som helst nu da de har været i ilden - kommer der et par mænd med en lang brandhage og vælter dem indad med en dump lyd, og gnisterne slår op mod nattehimmelen. Skorstenene får samme tur.

og endelig satte man et par mand på brandvagt for at sikre, at ilden ikke skulle blusse op igen.

Hvis ilden var begrænset til en enkelt fritliggende gård var ulykken fatal for ejeren men i brandmæssig henseende dog isoleret. Værre stod det til når der opstod en brand i den tæt bebyggede del af St.Magleby. Omfanget af de store brandkatastrofer, som

hjem søgte byen, skyldtes nemlig at gårde og huse lå klinet op ad hinanden. I de fleste tilfælde var de kun adskilt af en smal gennemgang - den såkaldte "Lorterende" - nogle gange var de endda sammenbyggede.

Hvis det ikke altid lykkedes at slukke ilden, var dette som regel tilfældet med brandfolkenes egen tørst, og hentydninger til drikkeriet finder man flere steder. Således havde kroen altid åbent hele natten i forbindelse med en brand, for der var behov for at lække sig og få talt det hele igennem ved den såkaldte "efterslukning". Der blev dog også udskænket på selve ulykkestedet. Det fremgår blandt andet af en regning som brandfogeden, Jacob Chrillesen Bacher i 1839 har skrevet over sine udlæg i forbindelse med byens brandvæsen - og som han naturligvis skal have refunderet. En af disse posteringer lyder som følger:

"Medgaaet til Ildebranden i Tømmerup 4 Potter Brændevin" og "Medgaaet til Brandfolket da vi gik Vagt 2 Potter Brændevin".

Bertel Petersen erindrer også denne side af slukningsarbejdet.

...Der bliver fremskaffet en kasse øl, og der bliver holdt ølpause. Der blev så underlig stille, der høres kun lyden af ølpropper, der bliver trukket op. Alle har en proptrækker! Man kan høre mændenes snakken og ildens knitren i den mørke nat.

Noget kunne således tyde på, at der ikke altid var lige megen justits i geledderne - et billede der ligeledes tegner sig i en artikel i dagbladet Politiken, der under overskriften "Stor Brand paa Amager", omtaler den dårlige ledelse af mandskabet i forbindelse med en brand i St. Magleby den 17/1-1910. Gården der brændte lå på Hovedgaden og tilhørte enkerne efter Theis Jansen og Jan Wybrandt. Det var fra denne gamle gård man få år forinden havde fjernet de gamle træpaneler og andet inventar og skænket det til "Folkemuseet" (Nationalmuseet) som Jan Wybrandts stue.

....Brandvæsenet var der med de primitive Sprøjter arbejdende sig frem til Stedet af de opblødte Veje, samlede da ogsaa sine Anstrengelser om ene og alene at beskytte de omliggende Gaarde og forskaanede derved Byen for en langt større Katastrofe.

Hvilket Virvar! Hvilken mangel paa Ledelse! Der var nok af Guldtrissede Kasketter, nok af Brandfogeder, Inspektører, Politifolk, værdige Autoriteter, men ingen af dem forstod at drage nytte af alle de arbejdsvillige Folk, der strømmede til fra hele Øen.

Bønderne, der kom med deres Vandtønder, kunne knapt nok faa læsset af. De holdt i lange rækker langs Vejen og ventede med fyldte Tønder, medens der intet Vand var i Sprøjterne. Tilfældige Mennesker, slæbte nogle Møbler ud og lod dem staa utildækkede i Regnen og Pløret. Først da Falcks Rednings-

— **Paa Brandstedet.**

*Der blev arbejdet under højtryk da møllen i Maglebylille brændte, 1915.
(Amagermuseet)*

korps ankom, blev der lidt system i Tingene. Man samlede de reddede Sager sammen og dækkede dem med Presenninger.

Og Amagers Adresse- og Nyhedsblad kunne to dage senere sekundere om samme brand.

Der var hjælpende og villige Hænder nok til Stede....Men Sprøjterne manglede. Det varede en god Stund, inden først St. Magleby's egen Brandsprøjte kom rullende og bagefter kom med lange mellemrum Tømmerupsprøjten og Sprøjten fra Dragør....

Slukningsarbejdet - om man bruge det Udtryk...

Denne lidt flegmatiske holdning til tingene kommer også frem ved branden på Raagaard i Kongelunden Nytårsnat 1927. Sprøjtemandskabet tabte nemlig slangerne undervejs, og St. Magleby's sprøjte kunne ikke komme i aktion før en af vandkørerne nogen tid efter nåede frem. At der fra naturens side også kunne blive spændt ben for slukningsarbejdet er denne brand også et godt eksempel på. Det var nemlig meget strengt frostvejr og vandet fra de utætte brandtønder omdannede vejen derud til en veritabel glidebane. Hestene skred og for at undgå dette måtte smeden brodde dem. Det vil sige, at han slog tilspidsede søm gennem hullerne i hesteskoene - så de fik samme funktion som vore dages pigdæk.

Brandforsikring

Hvordan forholdt det sig imidlertid med de skadelidte i en situation, hvor de i bogstaveligste forstand stod uden hus og hjem?

Eksempler fra 1600- og 1700 årene viser, at de i første omgang blev tildelt skattelettelse fra Kronen.

Branden i 1658, hvor store dele af St. Magleby gik op i luer, resulterede i en eftergivelse af tre års skatter på ladegårdsjorden. Det var nogle store arealer inde ved Tårnby, som bønderne havde forpagtet og dyrkede i fællesskab. Den 28. oktober 1700 gik halvdelen af byen igen op i flammer - men også denne gang indskrænkede den offentlige hjælp sig til skattelettelse. I 1733 blev der dog foruden skattelettelse også bevilget fritagelse for told på de byggematerialer, der skulle bruges til genopbygningen, en stor del blev sejlet til Dragør, hvilket fremgår af gamle bevarede opgørelser.

Bortset fra skattefritagelsen var der ikke mange andre muligheder for økonomisk rehabilitering end at få et såkaldt brandbrev eller tryglebrev. Det blev udstedt af myndighederne og gav den brandlidte ret til at samle penge ind til genopbygningen af sit hjem indenfor et nærmere defineret område. Samtidig forklarede det om de sørgelige omstændigheder, der havde bragt ihændehaveren af brandbrevet i denne vanærende situation, således at han kunne blive behandlet anstændigt, hvor han kom frem.

Efter de store brande i København i begyndelsen af 1700 - årene begyndte forsikringstanken at vinde frem, og i 1731 stiftedes Kjøbenhavns Brandforsik-

ring. I 1761 kom turen til købstæderne med Købstædernes Brandforsikringsselskab, men hvad med landbefolkningen?

Som det er fremgået, var risikoen for store brande på landet ikke meget mindre. Derfor blev der åbnet mulighed for, at landbygninger kunne blive forsikret i Købstædernes Brandforsikringsselskab. Det var imidlertid en frivillig sag og landboerne fandt det generelt ikke særlig attraktivt at skulle være med til at betale for en bybrand.

Måske netop i kraft af de tilbagevendende katastrofer, som må have berørt alle familier i St. Magleby, syntes der at være opstået, hvad man kan skimte som en lille lokal spire til et forsikringsfællesskab. Oplysningerne er uhyre sparsomme, men i det topografiske værk "Tilstanden i Københavns Amt ved Aar 1740" kan man se følgende beskrivelse:

"For en Del Aar siden er dette Land (Amager forf.) blevet plaget nogle Gange med stor Ildsvaade siden hvilken Tid de have indrettet sig med en god Brandordning og Vedtægt, forsynet sig med Sprøyter og anden Fornødenhed og udgiøre mellem sig en vis liden Summe på hver Fag Hus, at den afbrændte til nogendels sin Skades Erstatning".

Hvor meget man betalte, og hvad der blev ydet i erstatning, står hen i det uvisse. At man på dette tidlige tidspunkt dog også har haft alternativer til såvel det lokale fællesskab som til Købstædernes Brandforsikring, viser et eksempel fra den gård, som senere blev kaldt Rydalsgård. Gården blev i 1765 forsikret i "Den Sædlandske Brand Assourance Casse" til 1805 rigsdaler - et beløb, der i 1793 blev hævet til 2140 rigsdaler.

Først i 1792 blev omsider ved kongelig anordning af 29. februar oprettet, "Den Almindelige Brandforsikring for Landbygninger". De første der meldte sig som forsikringstagere var herregårde, men de almindelige bondegårde fulgte hurtigt efter og det blev allerede i 1800 nødvendigt at ansætte 27 branddirektører til at forestå det overordnede ansvar vedrørende brandforsikringen.

Uanset hvor man lod sig forsikre, blev gården eller huset nøje vurderet af to vurderingsmænd, der gennemgik opbygning og indretning. Man forsikrede kun fast ejendom - indbo, husdyr og f.eks. udsæd var ikke omfattet af forsikringen, og dette tab var det - indtil fremkomsten af løsøreforsikringerne - stadig op til privat velgørenhed at erstatte eller mildne tabet af.

Således ved man, at der efter den store brand i St. Magleby i 1809, på en ugestid blev indsamlet ikke mindre end 5511 rigsdaler i Dragør.

At brandforsikringstanken omkring midten af 1800-årene havde en næsten total gennemslagskraft, er Brandpolitiloven et fint eksempel på. Selvom brandforsikring ikke nævnes som obligatorisk, opdeles kravene til de forskellige gårde og ejendomme efter deres taksationsværdi. Således blev Willum Petersen Buurs gård - den nuværende Museumsgård - i 1864 vurderet til 5540 rigsdaler. Dette betød at den ifølge bestemmelserne skulle være forsynet med en brandstige, to brandhager og fire læderspande. I øvrigt er brandtaksationerne - med deres nøjagtige registreringer af ændringer og udvidelser - et uvurderligt kildemateriale til vores viden om gårdene og deres indretning.

Vægterne

Udover sprøjterne og de øvrige brandredskaber havde vægteren også til huse i Sprøjtehuset, i den sydlige ende gav tilbygningen fra 1889 nemlig plads til en lille forstue, han kunne benytte i dårligt vejr.

Det er blevet hævdet at vægteren som institution i St. Magleby ikke er ældre end den store brand i 1809. Optegnelser viser dog, at byen har haft vægtene længere tilbage i tiden.

På baggrund af Dirch Jansens efterladte materiale, refererer Birte Hjorth i sin bog "Fastelavn i Holmlænderbyen" følgende om Christian VII's, Caroline Mathildes og Struensens deltagelse i fastelavnsfesten i 1771, som fandt sted ved Smedebakken:

" En pludselig kraftig Snebyge fik de kongelige til at søge ly i den såkaldte Natstald - en Boks som Smeden brugte til ustyrlige Heste, men som også blev benyttet af Byens Nattevægter i dårligt Vejr".

Så St. Magleby må altså have haft en sådan allerede på dette tidspunkt.

Det var vægterens opgave at holde et vågent øje med at der ikke opstod ildebrand noget steds. Opdagede han, at det brændte et sted, skulle han som nævnt straks alarmere brandfogeden og ringeren. Indimellem havde han dog også mere hyggelige gøremål. Således blev han gerne budt indenfor, når der var fest, ligesom folk fra byen kan fortælle, at man som en serviceydelse kunne blive vækket, hvis man skulle særlig tidligt op.

Martin Ribers forgænger, Johan Hinsch, var vægter i St. Magleby fra 1902-1919. Han boede i huset, Hovedgaden 6. (Dragør Lok. hist. ark.)

I gamle dage var vægteren ansat af byen og blev aflønnet med penge og naturalier i form af korn, medens han senere blev ansat af sognerådet. I 1933 var lønnen steget til 50 kr. om ugen.

Amagermuseets tidligere kustode Martin Riber, som er søn af den sidste vægter i St. Magleby, tog af og til turen for sin far. Han fortæller, at den natlige tur næsten altid gik samme vej. Den begyndte naturligt nok på bopælen der i Ribers senere år lå oppe ved kirken. Herfra gik det enten ned ad Hovedgaden og tilbage ad Møllegade eller omvendt. Bebyggelsen Strøby, som ligger lidt syd for byen, sprang de nogen gange over, fordi man på afstand havde et godt overblik og mente at kunne konstatere, at alt stod vel til.

Mellem runderne kunne vægteren sætte sig ind i Sprøjtehusets lille forstue og hvile benene. Peter Riber havde altid følge af sin store sin store Sankt Bernhardshund, og var klædt i en sort kappe. I sognerådets forhandlingsprotokoller kan man se, at vægterne stort set hvert fjerde år har ansøgt om og fået bevilget en ny kappe.

Dirch Jansen (f. 1855) skriver, at vægteren Peter Frederiksen hver aften startede sin runde hos sognefogeden klokken 21 med ordene "Nu går jeg paa Gaden", mens han sluttede klokken 4 om morgenen med ordene "Nu gaar jeg af Gaden". Jansen nævner i øvrigt også at vægteren i St. Magleby klokken 22 sang følgende vers, som er en variation over de københavnske vægteres sang:

Hov Vægter, Klokken er slagen ti
Nu er det på Tide,
Man føjer sig til Seng.
Paa mig I kan nu lide
Husbond saavel som Pige og Dreng
"Befal Eder Herren" vær klog og snild
I alle vogte Lys og Ild.
Gaa trygt til ro for Angsten fri
Jeg er Jer Vægter, Klokken er slagen ti.

Denne sangtradition er dog ophørt i de senere år. Martin Riber kan ikke mindes, at hans far skulle have sunget. Det er imidlertid morsomt, at traditionen med vægteren har holdt sig så langt op i tiden på Amager. Således virkede Peter Riber helt frem til begyndelsen af 1950'erne - og for fuldstændighedens skyld kan her indskydes, at den sidste vægter i Dragør, Louis Palm, først gik af i 1962. Da havde han imidlertid også været ansat i tredive år. Af Dragørposten fra 5. februar 1932 fremgår det, at han med omhu blev udvalgt blandt ikke mindre end 40 ansøgere!

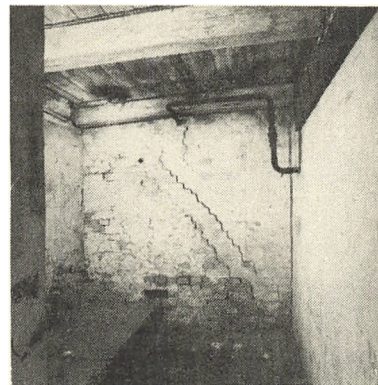
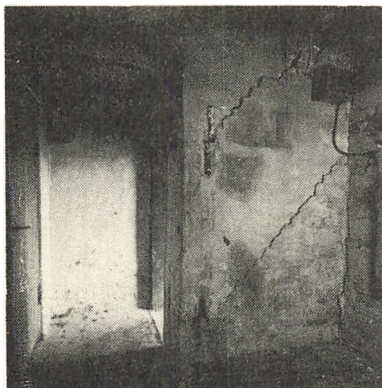
Kachotten

Detentionen, eller "kachotten" som den benævnes af Martin Riber - det lyder jo mere dramatisk - har ligget bag vægterens lille rum. Døren som førte derind blev lukket med en jernstang og hængelås - udefra. Albert Svendsen mener, at der engang har været indrettet hele to detentionslokaler i huset. Hvis dette er tilfældet, har det ene måttet vige til fordel for den første elektriske pumpeanordning. Den blev nemlig - i 1928 - placeret på en cementforhøjning på den langside som vender ud mod Hovedgaden. Det andet blev under alle omstændigheder nedlagt, da man gravede ned til den nuværende pumpekælder.

Det har ikke været noget særlig rart sted at opholde sig. Der er ikke varme i Sprøjtehuset og det elektriske lys blev først indlagt på et langt senere tidspunkt. Til at holde varmen måtte de indsatte nøjes med tæpper, som det fremgår af en anmodning om nye tæpper fra 1896. Bortset fra disse har de spartanske rum kun været udstyret med en fast briks på den ene langside og måske en natpotte.

Helt så forfærdelig som på disse billeder har kachotten nok ikke set ud da den var i brug, - men noget luksus-internat har den bestemt heller ikke været. Initialerne J.J.V. er der en, som har fornøjet sig med at skrive.

(Fotos: D. J.)

De personer som blev sat ind i "kachotten" var ikke under normale omstændigheder egentlig kriminelle. Der hersker enighed om, at det næsten aldrig var nogen fra byen, som endte der. Som regel var det folk, der var kommet til St. Magleby i forbindelse med fastelavnsløjerne. Efter at have taget hele puncheruten rundt kunne det ske, at de måtte en tur i Sprøjtehuset for at køle af før de kunne finde hjem igen.

Også en lille gruppe daglejere, bl.a. den rare svensker, som børnene kaldte Bror "Eglin", Kristian Kure og "Granaten" kunne få sig en tår over tørsten. Når de havde forlystet sig med pullimut - kogsprit og frugtvin - endte de sommetider i "Kachotten" for at sove rusen ud. Under normale omstændigheder var de dog ganske fredelige folk, som mod et måltid mad og en ringe betaling gik til hånde på gårdene, bl.a. når der skulle tages kartofler op eller tærskes.

Helmuth Lundquist og Egon Nielsen (født i 1914 og 1913) erindrer, at de syntes det var vældig spændende og lidt skræmmende, når betjenten havde sat nogen i Sprøjtehuset. Så kunne man sommetider høre sang og skrålen der indefra samt idelige forespørgsler om, hvad klokken nu var blevet. Egon Nielsen kan huske, at der nogen gange blev kastet penge ud af et lille vindue (det eksisterer ikke mere forf.) og børnene blev bedt om at købe lidt mad hos købmand Corneliusen. Om der var nogen der vitterlig gjorde det, forlyder der intet om. Selv havde drengene megen respekt for den store betjent Rasmus Pedersen og turde bestemt ikke lægge sig ud med ham.

ei stærke par : Landa-
betjent Rasmus Pedersen
med sin trofaste følgesvend,
jagthunden Jack. Sammen med sin familie
boede Rasmus Pedersen i
mange år i Kinkelgade 32
- med udsigt til Gadekø-
ret.
(Foto: D. J. efter origi-
nal udlånt af hr. Poul
Rasmusser.)

Politibetjenten

Politibetjenten har udelukkende haft sin gang i Sprøjtehuset når han skulle lukke folk ind og ud af kachotten. Betjentens kontor har aldrig været i selve Sprøjtehuset, det fandt man derimod hos den pågældende privat.

Han var som landbetjent ansat under Københavns Amts søndre og Amager Birks Politikorps og tog sig af alt forefaldende politiarbejde, der ikke direkte hørte under kriminalpolitiet.

En af dem, der har efterladt sig flest gode historier, er Rasmus Pedersen, som arbejdede i St. Magleby fra 1902 til han som Dannebrogsmænd blev pensioneret i 1930.

At forholdene har været lidt enklere dengang tyder Rasmus Pedersens efterforskning i forbindelse med et indbrud på Wybrandts gård i slutningen af 1920'erne på. Pedersen kunne blot med et hastigt kig på fodsporene straks fastslå, at det var en listetyv fra Sundby, der havde været på spil.

Hans plejesøn Poul Rasmussen fortæller, at han flere gange om ugen cyklede ind til Tings- og Arresthuset på Blegdamsvej i København og aflagde rapport. Desuden var han stævningsmand på det sydlige Amager. Det vil sige at han anmodede folk om at give møde ved forskellige retssager. Også disse forretninger foregik dengang på cykel. Til den mere fornøjelige side af jobbet hørte dansen i Kongelunden om søndagen. Da var det nemlig også Rasmus Pedersen der overvågede at alt gik rigtigt til.

Litteratur og kilder

- Dirchsen, Jan; Hollænderbyen og dens mennesker. Nationalmuseet 1982
- Højrup Ole; Om Ildsvåde. Foreningen af gensidige brandforsikringselskaber 1960
- Jensen A., Kierulff; Amagerbogen - Danske Byer og deres Mænd. København 1934
- Jensen A.; Brandmanden i Fortid og Nutid. København 1948
- Larsen, Kay; Gjentofte Kommunes Brandvæsen 1902-1927
- Linvald, Steffen; Ild, røg og vand. København 1987
- Lippmann, Kai ed.; Amagermuseet. Festskrift ved Musæets Aabning 14. juni 1922 (udg. K. Lippmann)
- Medlemsblad for Brandinspektørforeningen 1894 Nr. 2, artikel: Brandvæsenet på Amager af J.G. Bacher
- Nicolaisen, Christian; Amagers Historie bd. III. Dansk Historisk Håndbogsforlag 1982
- Riber, Hermann Regner; Hollænderbyens bomærker - St. Magleby's gårde, deres indretning og ejerforhold. Kastrup Central forlag 1975
- Salmonsens Konversationsleksikon, 2 udg. 1915
- Tårnby Brandvæsen; Tårnby Brandvæsen 1926-1976
- Winstrup, P.I; Kunsten at slukke Ildebrande udarbejdet med stadigt Hensyn til Kjøbstæderne og Landet. København 1858. Genoptryk SCOOP

Arkivalier angående brandvæsenet beroende i Dragør
Lokalarkiv

Avisartikler: Politiken, Amagerbladet, Dragørposten

Jansen, Dirch; Erindringer. Amagermuseet (fotokopi)

Petersen, Bertel; Erindringer. Amagermuseet (fotokopi)

St. Magleby Brandvæsens arkiver - Dragør Rådhus

St. Magleby Sogneråds Forhandlingsprotokoller

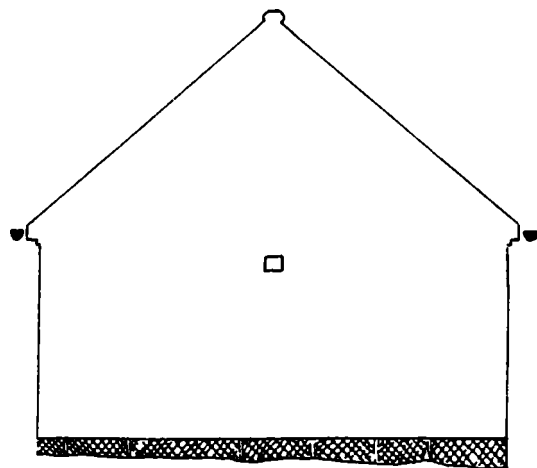
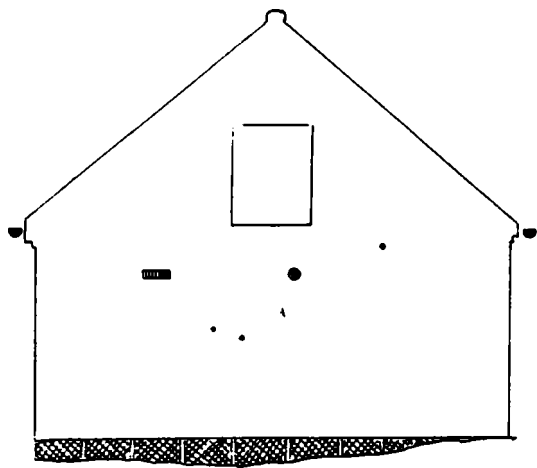
Sidst - men ikke mindst - hjertelig tak til Helmuth
Lundquist, Egon Nielsen, Poul Rasmussen, Minna Berg,
Jan Wybrandt, Erhardt Weichel, Martin Riber, Kurt
Guldborg Larsen m. fl. for deres spændende mundtlige
beretninger.

Stikordsregister

Afskrivere 35, 43
Automobilsprøjte 40, 41
Baljesprøjte 16, 19, 20
Bevogtningsmandskabet 34
Brandbil 24
Brandbrev 54
Brandbude 34
Brandfoged 33, 40, 48, 58
Brandfogedassistent 34
Brandforsikring 53, 56
Brandhage 24-28, 49, 57
Brandhorn 45
Brandmateriel 5, 15, 24
Brandpolitiloven 10, 16, 24, 34, 35, 37, 43, 56
Brandposten 10
Brandredskaber 25, 29, 31, 32
Brandspande 24, 26
Brandsprøjter 5, 16
Brandsyn 30, 31
Brandsynsmænd 31, 32
Brandtønder 24, 26, 29, 44, 46, 53
Brandtaksation 6, 13, 25, 57
Den Almindelige Brandforsikring for Landbyg-
ninger 56
Efterslukning 50
Falcks Redningskorps 40
Fritz Petersens gård 42
Hollandsminde 19, 32, 39
Hollændergården 29
Hornlygter 46
Ildebrande 44
Kabinetssprøjten 19-21, 40
Kachot 5, 62, 65
Kjøbenhavns Brandforsikring 54
Kjøbstædernes Brandforsikringsselskab 55
Kommunearkiv 15

Lettebøtte 29
Motorsprøjte 23, 24, 42
Museumsgård 57
Ordensmandskabet 34
Pligtbrandvæsen 34, 39, 44
Politibetjenten 65
Pumpemandskabet 34
Påhængssprøjte 24
Raagaard 53
Redningsmandskabet 34
Ringer 58
Rydalsgård 56
Skattefritagelse 54
Skilt 35
Skumsprøjte 41
Sprøjteheste 23, 46
Sprøjtehuset 7-15
Sprøjtemønstring 33, 40, 42, 43
St. Magleby Brandstation 42
Stiger 24
Strøby 60
Tidstrøms Sprøitefabrik 23
Tidstrømsprøjten 23, 40, 46
Tårnby brandvæsen 24, 41
Udridere 34, 45
Vandkørerne 48
Vægteren 5, 12, 42, 58, 59
Wybrandts gård 39, 65

*Sprøjtehusets syd -
og nordgavl
1:75*

ISBN-87-980521-4-4